

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

•Kmetovalec• izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 60 K, na $\frac{1}{2}$ strani 40 K, na $\frac{1}{3}$ strani 20 K, na $\frac{1}{4}$ strani 10 K in na $\frac{1}{12}$ strani 6 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg štev. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 12. V Ljubljani, 30. junija 1910. Letnik XXVII.

Obseg: Najlepša goveja živina na Kranjskem. — Živinoreja v veliki vojvodini Badenski. — Govor državnega poslanca predsednika c. kr. kmetijske družbe kranjske gospoda Franciška Povšeta. — Prašičja rdečica. — Vprašanja in odgovori. — Kmetijske novice. — Družbene vesti. — Uradne vesti.

Najlepša goveja živina na Kranjskem.

Poročilo o premovanju govedu v Podsmreki pri Ljubljani.

V četrtek, 16. t. m. je priredil glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske premovanje govedu simodolske pasme, oziroma domače govedu, križane s to pasmo, v Podsmreki pri Ljubljani za simodolsko rejno pokrajino ljubljanske okolice, oziroma za Notranjsko.

Izkušnja uči, da k premovanju govedu v naših razmerah živinorejci ne priženo govedu iz velikih daljav, temveč se premovanje večinoma udeležijo le živinorejci kakih šest kilometrov v okrogu. Tako je bilo tudi v Podsmreki. Prišla je namreč k temu premovanju večinoma le živina iz političnih občin Brezovica, Dobrova in Vič, nekaj pa pač tudi iz oddaljenih občin.

Podsmreka je središče reje simodolske živine v ljubljanski okolici. Pripeljana živina je vse navzoče naravnost presenetila, in danes lahko trdimo, da je v tej pokrajini najlepša goveja živina na Kranjskem doma. Premovanje so prišli gledat živinorejci iz vse dežele in vsi so bili edini v tej laskavi sodbi. Bilo je pa res veselje videti toliko lepe govedu zbrane, ki je pričala, da imamo tudi na Kranjskem vse predpogoje za rejo najlepše živine.

To premovanje je pa tudi pričalo, kaj se da doseči z dobrimi plemenskimi biku in v kako razmerno kratkem času se z njimi da doseči velik uspeh. Prvi simodolski bik je prišel pred kakimi petnajstimi leti na Vič, ki ga je imela c. kr. kmetijska družba na svojem zakupnem dvorcu. Od takrat naprej je imela družba neprestano čistokrvne simodolske bice na tem dvorcu. Uspeh teh bikov na Viču samem je seveda bil neznaten, kajti zaradi

dobre prodaje mleka niso na Viču tla za vzrejo plemenske živine, temveč se goji le mlekarstvo, ki kmetovalce sili, da imajo samo molzne krave in izmolzene nadomeščajo z drugimi, in to ne glede na pasmo, ampak le z ozirom na mlečnost. K družbenim bikom na Viču so pa vodili svoje krave tudi živinorejci iz vasi občin Dobrovo in Brezovica, ki so kmalu spoznali dobroto simodolske pasme in so vsled tega v svojih občinah sami pričeli nastavljanje take bice. Prvi simodolski bik je prišel na Brezovico l. 1896., in od takrat naprej do letos je prišlo v okolico podsmreško vsega skupaj deset simodolskih bikov, ki so tisto zaplodili, kar je bilo videti na premovanju. In to ni bilo malo!

K premovanju so privedli 14 bikov, 30 krav, 17 telic in 34 volov. Izjemno se je namreč tudi odredilo premovanje volov, da se kmetijska družba prepriča, kako simodolska živina uspeva kot vprezna živina.

V presojevalni komisiji za premovanje so bili: kot zastopnik c. kr. deželne vlade deželni veterinar poročevalec g. Munda, kot zastopnik c. kr. kmetijske družbe družbeni glavni odbornik veterinarski nadzornik g. Pavlin in kot zastopniki živinorejcev g. Matija Ambrožič iz Male Sušice na Notranjskem, deželni poslanec g. Miha Dimnik iz Jarš in župan iz Žužemberka g. Ivan Vehovec.

Presojevalna komisija je priznala vsega skupaj daril v znesku 1000 kron in je pred razdelitvijo daril družbeni zastopnik c. kr. veterinarski nadzornik gosp. Pavlin navzoče živinorejce s primernim nagovorom vzbujal za vztrajanje pri započetem delu ter je zlasti opozarjal na veliko važnost izdatnega krmljenja govedu v mladosti, na dobro urejene hleve z nizkimi jaslami in brez senenih gar, ki delajo pri naši živini vdrte hrbe, in na veliko

važnost paše in sploh zadostnega pregibanja mlade živine na prostem v čistem zraku.

Premovanje v Podsmreki je bilo najlepše zadoščenje obdarovanim živinorejcem za njih trud, da bi svojo živinorejo povzdignili, in ponosno so čuli besede mnogo zbranih živinorejcev vse dežele: „To je najlepša goveja živina, ki je kdaj na Kranjskem skupaj prišla!“

V današnji številki „Kmetovalca“ smo objavili štiri podobe tistih živali, ki so zanje dobili njih lastniki v posameznih skupinah prva darila.

Glasom v 10. številki letošnjega „Kmetovalca“ objavljenega programa so dobili darila za rastavljeno goved naslednji živinorejci:

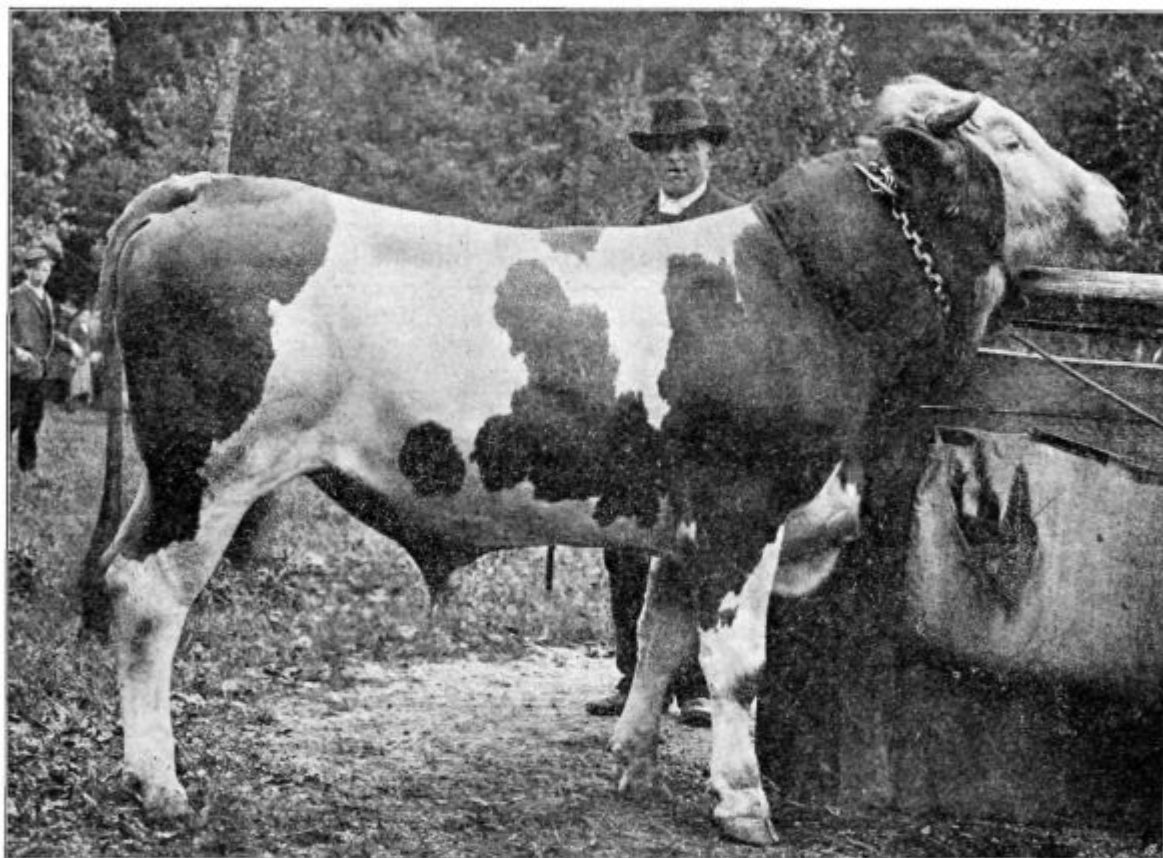
I. za bika.

1. Anton Rotar, Podsmreka.
2. Franc Grdadolnik, Vrzenec.

5. Ivan Kanc, Podsmreka.
6. Ivan Kušar, Brezovica.
7. Franc Bizjak, Vižmarje.
8. Franc Leben, Dvor.
9. Anton Seliškar, Podlukovca.
10. Ivan Urbančič, Brezovica.
11. Albin Koman, Vižmarje.
12. Franc Birtič, Dobrova.
13. Ivan Gregorc, Podsmreka.

III. za telice.

1. Anton Belič, Vič.
2. Josip Vrtačnik, Vič.
3. Marija Černe, Kozarje.
4. Anton Rotar, Podsmreka.
5. Aleksandrina Poklukar, Dobrova.
6. Josip Lavrič, Vič.
7. Andrej Remškar, Brezovica.

Podoba 49. Bik simodolske pasme **Antona Rotarja** iz Podsmreke, ki je dobil na premovanju prvo darilo.

3. Valentin Novak, Notranje Gorice.
4. Andrej Remškar, Brezovica.
5. Ivan Pezdirc, Brezovica.
6. Franc Leben, Dvor.
7. Andrej Remc, Podsmreka.
8. Ivan Jama, Horjul.
9. Peter Oražem, Vnanje Gorice.
10. Franc Kodolja, Podsmreka.
11. Ivan Marinko, Vnanje Gorice.
12. Franc Selan, Stranska vas.

II. za krave.

1. Josip Rotar, Podsmreka.
2. Josip Lavrič, Vič.
3. Peter Oražem, Vnanje Gorice.
4. Andrej Končan, Ljubgojna.

8. Matija Plevnik, Podsmreka.
9. Franc Rus, Log.
10. Ivan Zdešar, Vnanje Gorice.
11. Anton Belič, Vič.

IV. za vole.

1. Anton Rotar, Podsmreka.
2. Ivan Gregorc, Podsmreka.
3. Franc Oven, Podsmreka.
4. Marija Černe, Kozarje.
5. Aleksandrina Poklukar, Dobrova.
6. Anton Goli, Rudnik.
7. Josip Zdešar, Utik.
8. Alojzij Brgleš, Utik.
9. Matija Plevnik, Podsmreka.
10. Ivan Marinko, Vnanje Gorice.

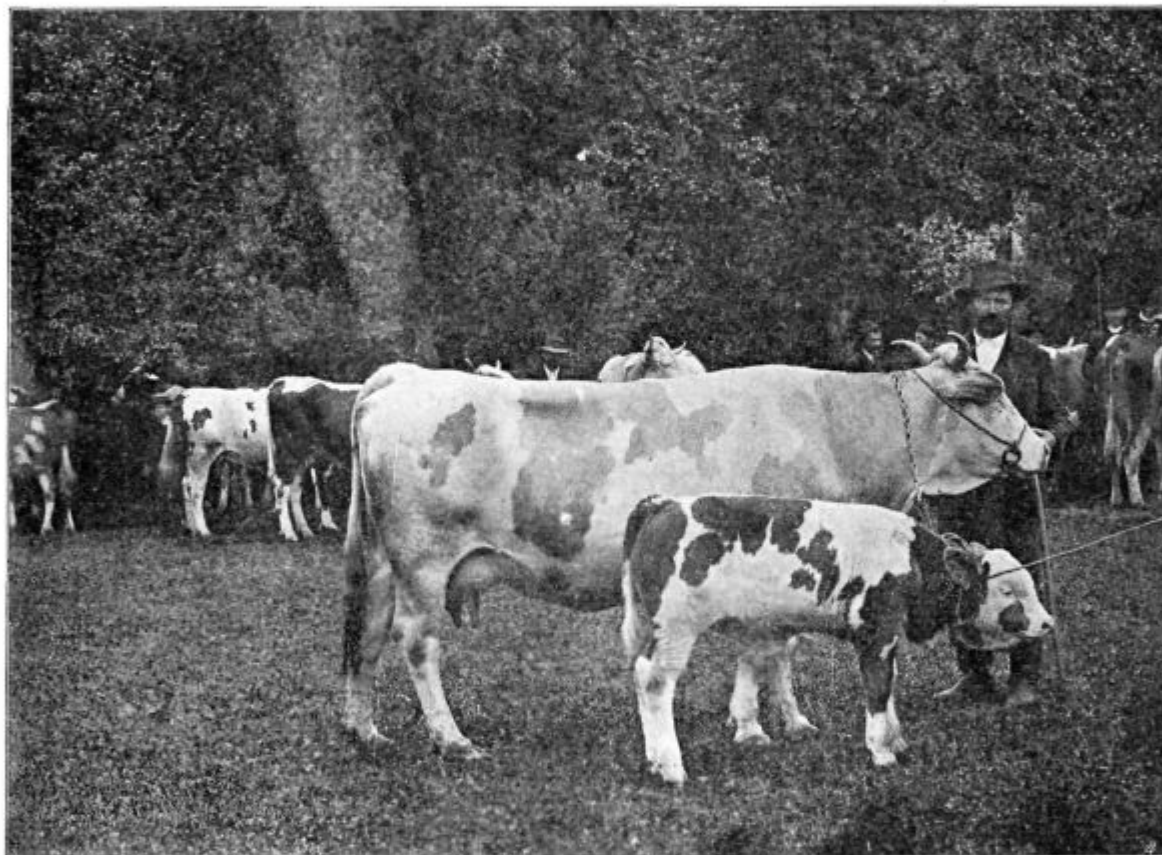
Poleg teh daril je presojevalni odbor prisodil priznansko diplomu za umno živinorejo g. Antonu Rotarju v Podsmreki, ki je pripeljal k premovanju najlepšo skupino goved, spadajočo v vse oddelke.

Živinoreja v veliki vojvodini Badenski.*)

Na Gorenje Badensko sem prišel prve dni meseca maja t. l., ker sem zlasti hotel videti semenj plemenske živine v Messkirchenu, ki je bil napovedan za dan 4. maja. V okraju Messkirchen je živinoreja najbolj razvita in tamošnja simodolska živina slovi danes pod imenom „meskirhensko pleme“ po vsem svetu in marsikje meskirhensko simodolsko živino bolj cenijo kakor izvirno simodolsko, ker je manj razvajena in je navajena na dobre planinske pašnike, je zgodnja, rastna in izborna za mleko in za vožnjo.

nozdravnika, zato so pa živinozdravniki tudi z delom preobloženi, čeprav sta v vsakem okraju, ki so toliki kakor naši sodni okraji, večinoma po dva živinozdravnika. Kakšna razlika med Kranjsko in Badensko! Pri nas živinozdravnik malo ali nič ne velja, in kdor se hoče kmetu prilizniti, ta zabavlja čez živinozdravnika; na Badenskem je pa živinozdravnik vse: voditelj in pomočnik. Zato so pa posledice očitne, pri nas kakor na Badenskem, seveda v popolnoma nasprotnih smereh.

Messkirchen je majhno mesto s približno 2000 prebivalci, ki se deloma samo pečajo s kmetijstvom, ali pa so obrtniki, ki žive od okolice, ki je zgolj kmetijska, brez velike obrti. Mesto ima ljudsko šolo z višjimi razredi, ki so nastanjeni v šolski palači, kakršne niti Ljubljana nima. V mestu so nadalje zimska kmetijska šola, gospodinjstva šola, podkovska šola in obrtna šola. Da imajo hranilnico, posojilnico in kmetijsko skladiščno zadrugo, je samoobsebi umevno. Skladiščna zadruga

Podoba 50. Krava s teletom simodolske pasme **Josipa Rotarja** iz Podsmreke, ki je dobila na premovanju prvo darilo. Tele je bilo 5 tednov staro in je tehtalo 110 kg.

Dospel v Messkirchen sem si pač najprej priskrbel strokovnih podatkov o živinoreji pri tamošnjem okrajnem živinozdravniku gosp. Zimmermannu in njegovem pristavu živinozdravniku g. dr. Gerspachu, ki sta me ljubeznivo sprejela in sta mi povedala, kje bom mogel največ videti. Sprememba nisem hotel nobenega, kajti moj namen ni bil gledati tisto, kar je za „parado“, marveč sem šel med kmete, da spoznam pristno sliko tamošnje živinoreje.

Oba gg. živinozdravnika pa čez dan tako ne utegneta mnogo, kajti njuna uradna opravila izven pisarne in živinozdravniška praksa jih silijo, da sta kar naprej na potu. Badenski kmet ve za prvo pomoč pri oboleli živini, sicer pa ne pozna mazačev in takoj pokliče živi-

deluje natanko tako kakor naša c. kr. kmetijska družba; združne formalnosti so postranska reč, poglavitno je priskrbovanje gospodarskih potrebščin kmetovalcem, pristnih in poceni, brez vsake prekupčije.

Zame je bila seveda najvažnejša živinorejska zadruga v Messkirchenu.

Zadruga imenitno uspeva in ima lepo življenje, kajti ne morijo je skrbi in nima stroškov za dobre plemenske bike, kajti to je izključno naloga občinskih uprav.

Vsak ud živinorejske zadruge mora imeti na svojem hlevu tablico z napisom: „Ud živinorejske zadruge Messkirchen“. V okolici, ki sem jo prepotoval, so vsi kmetje udje zadruge; kajti jaz nisem opazil nobenega hleva brez take tablice.

*) Glej prvi tozadnevni spis v zadnji številki »Kmetovalca«.

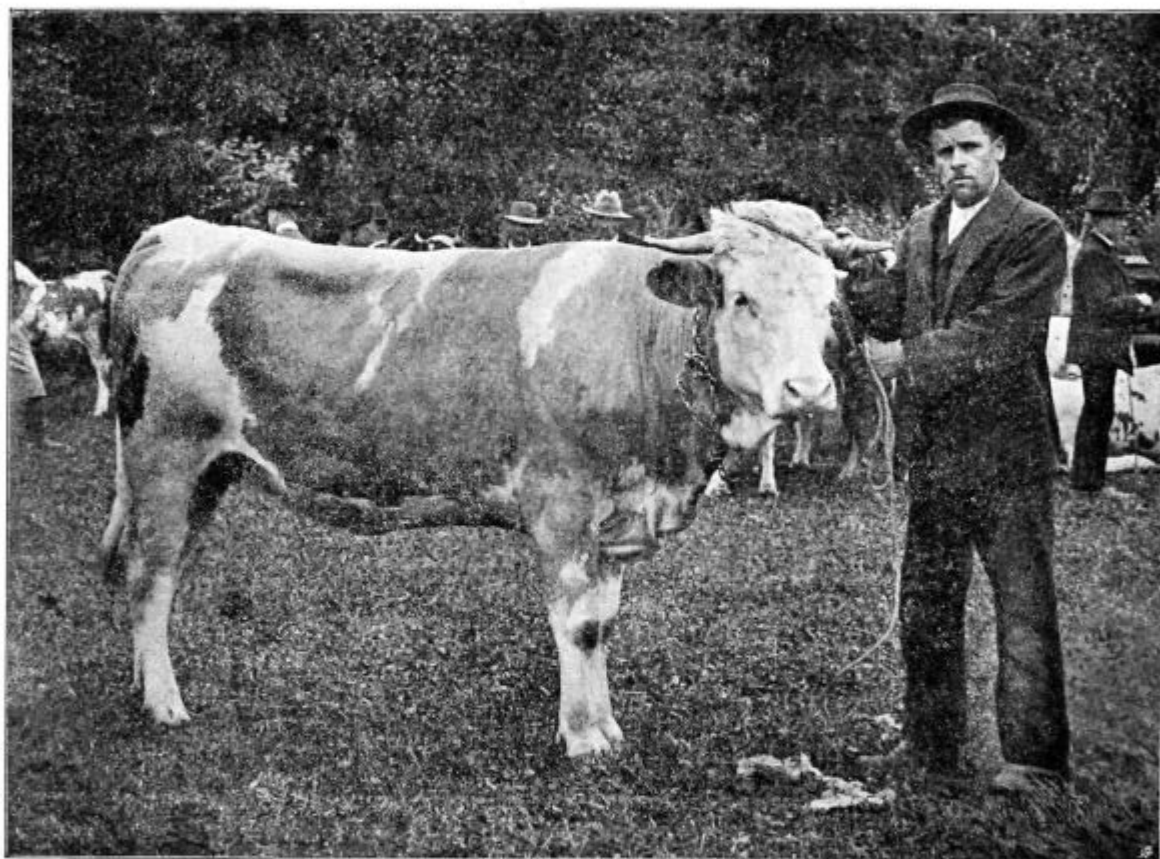
Mestna občina Messkirchen vzdržuje za živino svojih občanov 5 plemenskih bikov, ki so nastanjeni v skupnem hlevu, zgrajenem nalašč v ta namen. Hlev je seveda vzoren, zračen in svetel ter ima poseben prostor za plemenitev, ki je opremljen z vsemi varstvenimi naredbami. Biko oskrbuje varuh, ki ima na leto 500 nemških mark plače. Ena nemška marka je v našem denarju približno 1 K 20 h vredna. Junčevina se ne pobira, pač se pa mora dati varuhu od vsake krave 20 h darila. Dasi ima mestna občina Messkirchen nekaj svojih travnikov, kjer prideluje seno, jo vzdržavanje bikov na leto vendarle stane 3000 mark. Vzlic temu ima občina samo 26% občinskih doklad na neposredne davke, ki so nižji od naših. Vsak bik se mora na dan vsaj tri ure pregibati ali delati. Z občinskimi biki se opravlja vsa za občino potrebna vožnja (popravljanje cest in potov, vožnja krme itd.) in biki, ki ne vozijo, se jahajo. Povprečno dobi vsak bik na dan

za 100 kg in dnevna mezda za kmetskega delavca 3 krone ob svoji hrani.

V Messkirchenu samem in potem v bližnji in daljni okolici sem potem ogledal celo vrsto hlevov, zlasti manjših posestnikov, ter sem se dal poučiti od kmetov samih o obstoječih gospodarskih razmerah.

Hlevi so vsi, brez izjeme, tlakani (z betonom ali z opeko) in se gnojnica sproti odteka v gnojnične jame, kajti kmetje že vsi vedo ceniti veliko vrednost gnojnice. Drugače pa hlevi na Gorenjem Badenskem vobče niso posebno vzorni, zlasti niso dovolj svetli in zračni, in v tem pogledu smo na Kranjskem že v marsičem naprej. Za zboljšanje hlevov se je šele sedaj pričelo delati. Našel sem popravljen hlev, ki je bil pa odločno prenizek in napačno prezračevan (brez oddušnika v stropu), zato je bil strop ves rosan.

Vse stremljenje tamošnjih živinorejcev teži po vzreji velike simodolske živine, ki je zgodnja, rastna,

Podoba 51. Dveletna breja telica simodolske pasme **Antona Beliča** z Viča, ki je dobila na premovanju „prvo darilo.

2 kg ovsu in rezanice ter 10 kg sena. Teh 5 bikov zvrši na leto 600—700 skokov, dasi ni toliko krav, a se mora upoštevati, da se nekaj krav prepoja, ki morajo biti po dvakrat in tudi večkrat zaskočene. V okraju namreč precej močno razsaja kužno vnetje splovil, ki povzroča prepojanje, a kmetovalci se zato bolezen ne menijo veliko, kajti vsakdo se redno poslužuje varnostnih zdravil, vsled česar je oškodovanje po tej bolezni malenkostno. Izmed petih meskirchenskih občinskih bikov so trije domače reje in dva sta izvorna simodolca iz Švice. Nakupne cene so znašale od 1000 do 3500 mark. Bik „Urban“, ki je 6 let star in zaploja imenitna teleta, je tehtal 2. maja t. l. 1135 kg. Pri nakupu novih bikov se gleda na rastnost, na majhne glave in na izvor od mlečnih krav. Ob moji navzočnosti v Messkirchenu je bila cena senu 7 K 40 h

mlečna in dobra za vprego. Brez zadostnega in dolgotrajnega napajanja telet z mlekom tega seveda ni mogoče doseči, zato so opustili vnovčevanje mleka potom mlekarških zadrug, ker so se te izkazale škodljive za pospeševanje vzreje dobre plemenske živine, ki se drago prodaja.

Biki se prično spuščati deloma eno leto stari; 14 mesecev stari pa splošno.

Poldrugo leto stare junice so pri kmetih večinoma že vse zaskočene in le večji posestniki, ki rede plemensko živino prve kakovosti za prodaj, čakajo z obrejitvijo svojih junic do končanega drugega leta.

Videl sem 4 leta staro kravo, ki je imela že tri teleta in je bila zopet 3 mesece breja, a vzlic temu je posekala glede velikosti in moči vsakega našega vola. Okrajni živinozdravnik ni tega odobraval, a kravo in njen zarod so vendar vpisali v čredno knjigo, kajti

rastnost, ki se za njo posebno stremi, je ta krava v posebni meri pokazala, in nič manj njen zarod. Dotični kmet mi je dejal: „Če je krava dorasla, naj izpolni svoj namen; kaj me briga starost.“ V takih okoliščinah je tako domnevanje seveda umestno.

Vsled teh razmer pa imajo na Gorenjem Badenskem tudi več haska od živinoreje kakor pri nas, kajti enoletno govedo ima več kakor polovico teže popolnoma doraslega goveda, in tamošnji živinorejci še enkrat hitreje svojo živino vzrede kakor mi.

Nekaj je pa na Gornjem Badenskem posebno značilno, in to je redna raba krav za vožnjo sploh in za obdelovanje. Tako ravnanje se v Južni Nemčiji sploh širi ter je velikega pomena, zato nižje doli nekaj več spregovorim o naprejanju krav. V meskirhenskem okraju razen nekaj večjih kmetov, ki se pečajo tudi s konjerejo, vsi vozijo izključno le s kravami, in 80%

Pri Weishauptu sesajo teleta 6—8 tednov, potem pa dobivajo do spoljenega četrtega meseca še vedno neposneto mleko poleg zdrobljenega ječmena. Junice da obrežiti z dvema letoma in mlada živina hodi na zadružno pašo. Krave molzejo po teletu 16—18 l mleka na dan.

Hänsler v Bichtlingenu je mlad, strokovno nabražen kmet, ki ima najbolje zgrajen hlev v okraju, ki je pa prenizek in slabo prezračevan. Njegovo posestvo meri 44 oralov, in sicer je polovica njiv, drugo so pa travniki in deloma gozd. Ta posestnik ima 4 konje (plemenske kobile) in 38 goved, torej je gospodarjenje izredno intenzivno in je glavni vir dohodkov prodaja lepe plemenske živine. Izmed 38 goved je bilo ob času mojega obiska 8 krav, 10 junic in 20 mladih bikov. Biki so za pleme sposobni z 12—14 meseci in jih prodaja po 600—1200 mark (720—1440 K). Junice se pripuščajo z dvema letoma. Hänsler ne dela s kravami.

Podoba 52. Simodolski voli **Antona Rotarja** iz Podsmreke, ki so bili najlepši na Premovanju. Levi par je triletan, desni pa dveletan. Visokost volov se da posneti iz poleg stoječe osebe. Levi, triletni par je velik kakor par domačih petletnih volov.

vseh krav niso samo plemenske živali, temveč tudi delavne. V svoje težko naložene vozove vpregajo po dva para krav in istotako orjejo svojo težko zemljo z dvema paroma krav; a nihče naj ne misli, da so to slabotne živali, ne, večje in najmanj tako močne kakor naši voli.

Pogledal sem tudi hleva dveh najboljših kmečkih živinorejcev meskirhenskega okraja, in sicer Weishauptovega v Schnärzingenu in Hänslerjevega v Bichtlingenu.

Weishaupt ima slabo zgrajen star hlev, ki je pa z opeko tlakan ter ima za velike živali največ 50 cm visoke jasli. Senenih gar nima in jih tamkaj sploh ne poznajo, zato pa tudi nikjer ni videti vrtilih hrbtov.

Njegova najboljša krava daje na leto 4500 l mleka. Jasli so 40 cm visoke in mladi živini se nastilja z žaganjem, kravam pa s slamo. Mlada živina hodi na zadružno pašo, dočim ostajajo krave doma, kjer pa se tudi dovolj pregibljejo na prostem. Teleta skozi 6—8 tednov sesajo, potem se odstranijo in dobivajo do 13. ali 14. tedna še vedno neposneto mleko poleg druge krme, ki obstoji iz zdrobljenega žita, lanenih tropin, otrobov, in sena. Klajno apno se redno poklada.

Pristojbina za porabo zadružnega pašnika je za govedo 60 mark in se živina od meseca maja do meseca oktobra preživlja izključno na paši.

V meskirhenskem okraju se najbolj prodajajo 10 mesecev stare junice, in sicer po 200—250 mark; breje junice so po 500—600 mark.

Med drugim sem ogledal državni pašnik v Tanenbrunnu, kjer se vzgajajo žrebeta in mladi biki za rejne postaje.

Na premovanjih dobivajo darila predvsem biki in junice, dočim se krave ne premirajo, temveč le njih zarod. Darila se dajejo tudi v tej obliki, da gospodarji dobe za lepo mlado goved „pašna darila“, to je, da država plača vso ali polovično pašno pristojbino.

Končno glede vpreganja krav za vsa kmetijska dela navedem odlomek iz spisa ravnatelja Gaula iz Hildburghausena*), ki slika tozadevne razmere na Frankovskem, ki so enake razmeram v vsi Južni Nemčiji torej tudi na Badenskem, kjer so vpeljali simodolsko pasmo. Te razmere so silno poučne tudi za nas Kranjce in sploh Slovence, ki z drago vzrejenimi volmi zapravljamo čas in denar in največ zaradi volov zalagamo in obiskujemo živinske semnje, kjer za vole nikdar toliko ne dobimo, kolikor nas sami stanejo. Ravnatelj Gaul med drugim namreč piše:

V drugem oziru je goved postala vsled vpeljave simodolske krvi zgodnejša. Voli se bolj zgodaj napregajo in junice se prej dovajajo k bikom. Če se junice zaradi vzgoje posebno zlahčnih živali vodijo šele po končanem drugem letu, je to pravilno in na korist vzgoje velikanskih živali z lepimi oblikami. Pri vzreji živali za navadno rabo se pa drugače postopa. Dočim so poprej junice k biku prišle šele z 1 $\frac{1}{4}$ leta, jih sedaj dajo bolj zgodaj zaskočiti, in sicer tem prej, čim starejša je simodolska reja. So kraji, kjer pridejo junice že s 15. mesecem, da, celo s 14. mesecem k biku, ne da bi se stem kaj oškodovala ravnost živali. Reja simodolske živine je prejšnjo vzrejo volov v stran potisnila, in na njeno mesto je stopilo vpreganje krav in vzreja 1- do 2letnih bikov. Pred vpeljavo simodolcev je bila v tukajšnjem kraju skoziinskozi vzreja volov udomačena. Tudi najmanjši kmetovalec je delal izključno z voli. **S kravo voziti je bila sramota.** Gospodarilo se je tako, da je imel kmet poleg ene ali dveh krav par vprežnih volov in večji kmetje so jih imeli tudi več. (Kakor še danes pri nas na Kranjskem, zlasti na Dolenjskem. Opom. pis.) Vsled tega so vole kar naprej menjavali, bodisi da so primerne pare skupaj dobili, bodisi da so namesto starejših volov mlajše dobili. Glavni vir dohodkov iz živinoreje je obstal iz dobička pri volih, ki je znašal na leto pri volu 90—80—70 mark, in sicer z ozirom na starost 2 $\frac{1}{2}$ —3 $\frac{1}{2}$ —4 $\frac{1}{2}$ leta ter z ozirom na krmljenje. Majhni posestniki so v prejšnjih časih svoj par volov v letu večkrat prodali in drug par kupili (kakor pri nas!), kakor se je ravno s krmo izhajalo in kakršna je bila potreba po denarju. Veliko število živinskih semnje, ki so sedaj še samo na popirju, spričuje prejšnjo živalno prekupčijo z živino. **Sedaj so ti semnji brezpomembni**, kajti z vpreganjem krav si vzredi kmetovalec sam potrebno delavno živino in menjava volov je takorekoč popolnoma prenehala. Kmetovalec je sedaj samo prodajalec krav, ki so mu nepotrebne, ali prodajalec svoje vzrejene mlade živine.

Moje potovanje na Badensko me je v naslednjem vnovič prepričalo:

1.) Simodolska pasma je izredno primerna za malega kmetijskega posestnika; seveda, kjer so krajevne razmere primerne in kmetovalec uboga nauke umne živinoreje.

2.) Živinorejske zadruge morejo uspešno delovati le tedaj, če nimajo skrbi za dobre bike.

*) Glej »Deutsche Landwirtschaftliche Presse« št. 39. z dne 18. maja leta 1910.

3.) Vzreja plemenske živine največ nese.

4.) Draga vzreja volov in njih menjava po semnjih je za take razmere, kakršne so pri nas, za kmeta naravnost škodljiva.

Gustav Pirc.

Govor državnega poslanca predsednika c. kr. kmetijske družbe kranjske gospoda Franciška Povšeta

v državnem zboru 17. junija t. l. ob priliki debata o proračunu c. kr. kmetijskega ministrstva za tekoče leto.

Poročilo proračunskega odseka in izvajanja finančnega ministra sta nam podala žalostno sliko našega težavnega finančnega položaja. Napovedana so nam pa še težja bremena, ki jih bodo avstrijski davkoplačevalci radi ali neradi morali nase vzeti. Opozarjam le na izdatke za vojno upravo, za mornarico, za nove bojne ladje, in če še omenjam, da je želja vseh, da se uredi takozvano socialno zavarovanje, ki bodo z njim delujoči stanovi za starost preskrbljeni, potem imamo račun, ki kaže več sto milijonov primanjkljaja, ki se bo moral pokriti.

Kaj naj k temu reče vesten poslanec? Davkov odreči ne gre, vedno dolgove delati tudi ne, in slednjič se morajo dolgovi obrestovati in tudi plačevati. Previden državnik mora priti do sklepa, ker druge pomoči ni, da vsaj okrepi one sloje, ki plačujejo večji del davkov. Prav gotovo je odlična naloga državne uprave, okrepiti pridelujoče sloje in neovrženo je dejstvo, da so za Avstrijo najboljša opora pridelujoči sloji prebivalstva, in sicer kmetijsko, industrijsko in obrtno prebivalstvo. Idustrija in obrt imata dovolj zagovornikov. Jaz se omejim kakor zastopnik zgolj kmetijskega volilnega okraja na zagovor kmetijskih koristi.

Za naše avstrijsko kmetijstvo, zlasti za planinsko, je živinoreja največjega pomena. (Pritrjevanje.) Kmetijski zastopniki so lansko leto meseca decembra dovolili, da je visoka zbornica dala vladi pooblastilni zakon, in vlada sama je bila, ki je izprevidela, da je pri tem avstrijsko kmetijstvo, zlasti živinoreja, doprineslo velike žrtve, in zato se je vlada odločila in zbornica ji je pritrdila, da se za zboljšanje in povzdigo živinoreje dovoli na leto še posebej 6,000.000 kron.

Jaz moram danes odkritosrčno obžalovati, da se tako v spisih industrijcev kakor na njih zborovanjih v zadnjih dneh kar naprej očita, kako se je mogel državni zbor tako spozabiti in avstrijskim kmetovalcem na leto dati v te svrhe 6,000.000 kron. Na teh zborovanjih se rabijo najhujše in zmerjajoče besede. In zakaj je vlada smatrala za potrebno, doprinesiti to žrtev, kakor jaz upam, iz prepričanja? Zaradi ničesar drugega kakor da okrepi avstrijsko živinorejo, da postane sposobna domače potrebščine pokrivati. V poročilu nekega takega zbora v listu »Deutsches Volksblatt« stoji zapisano, da je naša živinoreja nazadnjaška, da ni sposobna kaj prida učiniti. Jaz moram to očitje popraviti, kajti mi celo moremo izvažati.

Gospoda moja! Jaz Vam rečem le eno: gospodje vedo, da gre naša dobro pitana živina v Nemčijo, vzlic temu, da se je ta država z visoko carino skoraj zaprla pred našo živino. Prosim: par volov plača pri uvozu v Nemčijo 160 mark carine! Pa tudi železnice ne vozijo naše živine zastonj v Nemčijo. Če upoštevate ta števila in še zraven prištejete dobiček prekupcev, potem vidite, za koliko se podraže taki voli, in vendar je meso v Nemčiji, ki dobiva tako drago živino od nas, cenejše

kakor pri nas. Nikar torej ne dolžite nas agrarcev in živinorejcev, temveč iščite vzroke draginji drugje! (Pritrevanje). Dotični širokoustni govornik, ki je prav malo proučeval statistiko o kmetijstvu, je tudi trdil, da naša živinoreja nazaduje. Dovolite mi, da navedem nektera števila, ki naj jih tudi ta gospod zapomni. Leta 1869. smo imeli v Avstriji 7.2 milijona glav goved, l. 1900. pa 9.5 milijona glav. (Čujte!) Ravnotako je pri prasičereji. Proti 2.6 milijona prasičev leta 1869. smo jih imeli pri zadnji štetvi 4.7 milijona. Mi smo torej število goved pomnožili za 30 % in število prasičev za 80 %. (Čujte!)

Gospoda moja! Jaz sem se namenil malo govoriti, a kar se je zadnjih štirinajst dni o avstrijski živinoreji govorilo, kako se je obrekovala in zaničevala, to zahteva, da eden nas kmetovalcev izvrši svojo dolžnost in doprinese nasproten dokaz. (Živahno pritrjevanje.)

Jaz sem z uradnimi števili dokazal, da se je naša živinoreja za 80 % pomnožila, dočim se je prebivalstvo povisalo samo za 28 %. Spomniti se morete, da so tovariši, zlasti s Tirolskega in s Spodnjega ter z Gorenjega Avstrijskega stavili nasvete, ki merijo na to, da se naši pašniki in zlasti naša živinoreja zboljša. Jaz sem bil v prejšnjih zasedanjih kakor tudi v tem izvoljen za poročevalca v tem predmetu. Predloženih je bilo že več poročil, a, žal, ni bilo nikdar časa za posvetovanja o teh poročilih. (Čujte!)

Potrebno je, in mi agrarski poslanci smo dolžni svoji vesti o tem govoriti. Mi imamo v Avstriji 3,072,000 ha travnikov, 2,600,000 ha pašnikov in 1,399,000 ha planin. Od njiv, ki merijo 10,000,000 ha, se porabi 7.8 % za pridelovanje krme. V kakšnem stanu pa so ti s krmo obraščeni prostori? Kaj se je od državne uprave storilo za njih zboljšanje? Skoraj nič. V zadnjih letih se je pač nekaj pričelo. Pa ne motite se, s podporami par sto ali par tisoč kron se ne doseže nikak uspeh. (Pritrevanje.) Če se nam posreči zboljšanje samo za 25 %, potem bi pridelali ogromne množine krme. Ko se je obravnavalo o tem vprašanju, je izrekel agrarec, ki je odličen in se briga za koristi svojega stanu, neko besedo. On je dejal: Če pojde tako naprej, potem bomo pridelovali preveč in bomo potem zopet udarjeni. To niso prazne besede, kajti resnično pojema naš izvoz živine v Nemčijo zaradi visoke carine. Kam pa gre naša živina? V Avstriji mora ostati. Mi tudi vemo, kakšne so cene. Vprašajte kmete na semnjih, in čuli boste, kako jadikujejo čez nizke cene! Od cen, ki jih kmetovalec doseže, pa nihče ne govori. Vedno se le vpije o grozno visokih cenah mesa. Naš letošnji izvoz živine na Nemško se je v primeri z lanskim letom za 80 % zmanjšal. Če bi pri nas, ki tako radi posnemamo nemško državo, kmetijstvo tako silno pospeševali kakor v Nemčiji, potem, častiti gospod, ki nas v listu „Deutsches Volksblatt“ imenuješ roparje, bi videl, koliko preveč je možno avstrijsko kmetijstvo pridelovati. Dolžnost teh gospodov bi bila, zborničnega predsednika do tega privedi, da bi dejal na dnevni red dotično poročilo kmetijskega odseka, a to gospodi ne prija, rajši nas dolžo oderuštva. Če bi mi avstrijski kmetovalci tako pospeševali pridelovanje krme kakor v Nemčiji, kaj bi mogli doseči? A glede tega smo mi še zelo zadaj. Da ne postanem preobširen, omenjam samo porabo umetnih gnojil, ki brez njih umno in napredno kmetijstvo niti več izhajati ne more. Mi kupimo v vsi Avstro-Ogrski na leto za 31,000,000 kron čilskega solitra, dočim ga kupijo kmetovalci v Nemčiji za 140,000,000 kron. Ravnotako slabo je pri nas glede porabe kalija. Pri

nas se ga porabi na kvadratni kilometer 66 kg, v Nemčiji pa 778 kg, torej dvanajstkrat toliko!

Mi, hvala Bogu, tudi v tem pogledu napredujemo, a smo, kakor sem poprej rekel, še vedno zelo zadaj. Jaz bi pa tiste gospode, ki ne poznajo zmožnosti ali nezmožnosti našega kmetijstva, vprašal: Kaj bi lahko vse storili in dosegli, če bi nas vlada modro podpirala? (Tako je!) Jaz Vas opozarjam na Nemčijo, ki je bila prejšnji najboljši kupec za našo živino. Mi smo v Nemčijo prodali na leto za 140,000,000 kron živine, sedaj pa letno samo za 20,000,000 kron. Takrat smo na Nemško prodali 600,000 do 700,000 prasičev na leto. Ali veste koliko danes? 115 pujskov (čujte!) je izkazanih, in ti so bili brzkone prodani na mejnem prometu. Kako je prišlo do tega? Čuj vlada in čujte gospodje nasprotniki kmetijstva, kaj je vlada v Nemčiji storila. Ona je porabila neštete milijone za pospeševanje prasičereje, podelila je znatne podpore, in kaj je dosegla? Da se je število prasičev zvišalo v desetih letih od 7,000,000 na 22,000,000. Potem pač ni čuda, če nas Nemčija ne potrebuje. Jaz ta števila z namenom navajam, ker se je na nas streljalo in smo bili neopravičeno oderuštva obdolženi.

Vprašal bi, kaj je pooblastilni zakon? Ta zakon daje izredne zbornične pravice naravnost ministvstvu. Ta pooblastilni zakon, ki je na korist samo industrijem in obrtnikom, bi ne bil nikdar sklenjen, če bi ga ne bili dovolili ti osovraženi in zlobni agrarci! (Pritrevanje.) Mi smo doprinesli to velikansko žrtev in smo se dali premagati; a od nas zahtevati, da bi z navdušenjem glasovali za ta zakon, to je pač blaznost.

Mi smo dopustili pooblastilni zakon na ljubo drugim stanovom, in vlada ga sedaj ima. Jaz upam, da se bo vlada zavedala, da so agrarci, kmečki stan Avstrije, vendar nekaj več vredni kakor število, ki kaže njegovo davčno silo, da bo vlada kmečki stan varovala in ga ščitila in da v svojih zahtevah ne bo šla dalje, kakor mi agrarci za dopustno smatramo.

Prišli so pa tudi gostilničarji pred državni zbor, in potrebno je, da pri debati o kmetijskem ministvstvu o tem govorim. Gospoda moja! Ti najprej tožijo o prekupčiji, ki je povzročila, da so hranili na milijone jajec v hladilnicah na Dunaju in so jih pričeli prodajati šele tedaj, ko so bile cene visoke. Če se ta gospoda že hoče ob nas drgniti in nas obdolževati, potem naj prebere izkaze trgovske statistike, kjer bo našla, da je Avstrija za 39½ milijona kron jajec izvozila. Gospoda naj gre v vasi, in videla bo, da se jajca po 2 in 2½ krajcarja prodajajo. Namesto da bi za ušesa prijeli velike prekupce, ki izkoriščajo kmeta in potem v mestih prebivalstvu zaračunajo grozne cene, se pa gospodje čez glavo prekucujejo in nas agrarce dolže ter stavijo neopravičene zahteve. Ti gospodje se tako daleč spozabijo, da ne zahtevajo samo uvoza živine na veliko škodo naše živinoreje, temveč zahtevajo naravnost zakon, ki bi prepovedal izvoz naše živine. (Čujte! Čujte!)

Kaj takega v tej zbornici pač še nisem čul. Gospodje agrarci, varujte svoje koristi, drugače Vas kmetijsko ljudstvo obdolži zanemarjenja Vaših dolžnosti, kajti taka dejstva nas izzivajo k boju! (Resnično!)

Oglejmo si nekoliko cene živil. Proučujte vendar nekoliko statistiko o žitu, in našli boste, da cena žita še pred štirimi leti ni krila pridelovalnih stroškov. Najstrožji računarji so dokazali, da stane pšenica kmetovalca samega 7 do 8 goldinarjev. Nizke cene pri žitu smo imeli dolgo vrsto let. Vsled slabih letin v vsi Evropi in vsled mednarodne svetovne konjunktore so žitne cene v zadnjem času pač bile višje. Te cene pa

padajo. Le glejte, kako gospodje na žitni borzi danzadnevom poročajo: danes se je tu ali tam oblak utrgal, vsled česar je žito poglelo; nato pa pride uradno poročilo, ki zopet pravi: žito stoji, in dejstvo je, da smo od 13, 14 goldinarjev že prišli na 8 gl. 90 kr., in če Bog da svoj blagoslov — in mi kmetovalci zaupamo na božji blagoslov — bržkone kmalu pridemo na 8 ali 7¹/₂ goldinarja. Potem nam ne očitajte odiranja pri kruhu, ampak obdolžite svetovno konkurenco. (Priznanje in ploskanje. — Medklici.)

Izvestna gospoda ima nas avstrijske kmetovalce pravzaprav le za sužnje, ki imamo samo poklic pridelovati ceno meso, kruh in sočivje. Gospoda moja! Ne sodite kmetovalce po nas ali po naših kmečkih tovariših, ki sejim nekaj bolj godi, temveč pojdite v hribovske vasi, in tam najdete, da mora biti poseben praznik, da pride na mizo košček mesa in da so ti ljudje mnogokrat srečni, samo če imajo v hiši kruh, kajti marsikje kruh v kmečki hiši sploh že-praznik pomeni. (Klic: V Galiciji je še slabše!)

Dokazal sem, da smo že blizu tam, kjer se niti več ne izplača žito pridelovati.

In živina, gospoda moja? Mi imamo letos tako deževno vreme, da ne moremo spraviti sena. Zelenjad bujno rase in je je na izobilje; prodajamo jo skoraj zastonj. Ali bomo zato — vprašam gospode gostilničarje — dobili špinačo ali zelje kaj ceneje? (Veselost.) Dovolim si razpravljati še neko drugo vprašanje. V vsi Avstriji smo imeli lansko leto tako dobro krompirjevo letino, da je n. pr. na Kranjskem bila cena krompirju 1 gl. 70 kr. za *q* in smo bili hvaležni, če smo svoj pridelek sploh mogli prodati. Ali je zato krompir v trgovini ali v gostilni kaj cenejši? Ne! Gospodje hočejo, da pri pridelovanju izkrvavimo, a sami in prekupci pa hočejo imeti ogromen dobiček. (Pritrjevanje.)

Mi kmetovalci, mi revčki, moramo tukaj na Dunaju hoditi v gostilne. Doma ne grem nikdar v gostilno; srečen sem, da sem v krogu svoje obitelji. Jaz sem izmed starejših udov te zbornice in sem že dvajseto leto na tem torišču, pa ne morem reči, da bi bilo vino sedaj cenejše kakor poprej, vzlic temu, da se dobiva vino v Dalmaciji, v Istri, na Goriškem, na Kranjskem in na Hrvaškem po 8, 9 in 10 kr. liter, in tudi nižje-avstrijski vinščaki so obupani, ker svojega vina ne morejo prodati za primerno ceno. Vprašam: ali ni čudno, če mnogi vinščaki ob takih razmerah resno mislijo, ali jim ne kaže vinstva opustiti?

Vprašam Vas, gospoda, ali so cene vinu v gostilnah zaraditega primerno padle? Ne! Liter vina stane še vedno 64, 72, 80 krajcarjev in tudi 1 goldinar. Le eno hočem napram gostilničarjem popraviti: Tudi pri nas doma so gostilničarji; pa jaz skoraj nikdar nisem čul, da gostilničar hoče narediti velik dobiček pri jedeh, temveč vino je tisto, ki mu nese.

Pridite k našim posestnikom, ki potrebujejo hlapca; kakšno prosjanje je to, preden se dobi hlapec. In če se mu reče le zla besedica, če v pondeljek ni prišel na delo, če mu rečete: „Ti, ljubi prijatelj, tako ni prav“, precej dobiš za odgovor: „Če Vam ni prav, grem še ta hip“, in on gre k obrti, v mesto ali v rudnik. Poprej je bil posestnik gospodar hlapcev, danes moram jaz delati hlapcem poklone, da imam čez teden delavce. In pri vsem tem je plača za 100% višja. To bodi pri bito v tej zbornici, in jaz navedem besede ogrskega ministra Hieronyma, ki je nekoč dejal: Čudna je prikazen v svetovni literaturi in v časnikih, da se vedno govori le o kmetijskem oderuštvi in o dviganju cen za živila; saj za gospodarjenje hodi v poštev n. pr. tudi premog, in ta se je tudi silno podražil.

Koliko premoga se porabi v kaki hudi zimi, ki traja šest mesecev! Jaz se še prav dobro spominjam, ko je pri nas v Ljubljani 50 *kg* premoga veljalo 60 kr., a danes velja 76—80 kr. O tem pa nihče ne toži. Izdelki železne obrti, n. pr. kmetijski stroji, so se tudi znatno podražili. O vsem tem nihče ne govori, kajti ljudje o tem menijo, da kmet mora molčati, saj se mu tako najbolje godi.

Preidem k drugemu poglavju. V časnikarstvu se smatra za čudno prikazen, da sem kot agrarec zavzel stališče proti praznim vabilnim besedam industrijskega kluba, oziroma vabilu njegovega tajnika g. Rauniga. Pravijo: kako mi je bilo mogoče staviti zahtevo „domači trg za domače obrtne izdelke!“ Jaz tukaj še enkrat ponovim besede, naslovljene na avstrijske industrije: Če Vam je res kaj na tem ležeče, da bi z nami v miru živeli, potem se spominjajte, da smo mi agrarci doprinesli velik *sacrificium conscientiae*, ko se je obravnavalo o carinskem zakonu. Jaz sam sem bil v carinskem odseku poročevalec o naših carinskih in trgovinskih pogodbah, kjer smo dopustili visoko varstveno carino za obrtne izdelke, zlasti za železne. Jaz bi Vas tu le nekaj vprašal? Ali poznate kakega veleposestnika, ki more reči, da je letos imel 6—8% dobička? Prevzvišenost (h knezu Auerspergu), Vi ste veleposestnik, ali niste srečni, če Vam Vaše ravnateljstvo 3% čistega dobička izkaže? (Poslanec knez Auersperg: 2¹/₂%)!

Če razne obrti v svojih bilancah izkažejo 6% dobička, če ga imajo velika podjetja 20—30%, železninarska celo 33%, potem se vendar še najdejo vestni sodržavljani, ki hočejo nam ubogim kmetovalcem skrčiti naš ubogi triodstotni dohodek.

Preidem sedaj k industrijcem. Svoj čas je bil tu na Dunaju takozvani ameriški večer, kjer se je razpravljalo o škodljivi ameriški konkurenci. O teh razpravah je izšel spis, ki se v njem govori o boljši dotiki avstrijskega kmetijstva z industrijo in z obrtjo. Vzdradoščen sem nad zlatimi besedami moža, ki je sicer Nемеc in industrijec, namreč dr. Aleksander Peez, ki je ob času, ko se je tukaj v zbornici naravnost kričalo v prid obrti, dejal naslednje: Ne motimo se nad veliko važnostjo agrarskega stanu za državo in za obrt in združimo se z njim.

Mi avstrijski kmetovalci smo toliko pametni, da vemo razvito obrt pozdraviti kakor našo najboljšo odjemalko, kajti če doma prodajamo, nam ni treba plačevati prekupcem in prevoznine. Ravnotako je pa tudi res, in to je tudi dr. Aleksander Peez v svojem spisu priznal, da gre obrti takrat najbolje, če stoji poleg nje krepak kmetijski stan. (Živahno pritjevanje in ploskanje.)

Eno bi Vas prosil: Mi smo pripravljeni in smo že pri obravnava o carinskem zakonu dokazali, da Vam damo zadostno varstveno carino, zato pa nam ne štejte v zlo in nam ne očitajte, če nam vlada da mili dar par milijonov za povzdigo živinoreje! (Živahno odobravanje.) Ne sklicujte se na dejstvo, da plačujete toliko več davkov kakor mi; ne, mi vsi smo pridelujoči in izdelujoči sloji in smo drug na drugega vezani. Ravnotako neumno in smešno je pa tudi, če mesta in zlasti deželna glavna mesta vedno poudirjajo, koliko več plačujejo deželnih naklad kakor kmetovalci. Kdo jim pa to omogočuje? Kmetje, ki hodijo v mesta in tam kupujejo! Kdo je omogočil, da se mesto Dunaj tako krasno razvija in cvete, na čemer imamo tudi mi kmetovalci kot dobri Avstrijci svoje veselje? Mi in vsi avstrijski narodi smo, ki prihajamo semkaj in tukaj svoje potrebščine kupujemo, Vi ste postali gospodarsko

močni, ker imate dobrega kupca: avstrijskega kmetovalca. (Pritrjevanje.)

Gospoda moja! Jaz bi hotel nasloviti poziv na zastopnike industrije in obrti, zlasti pa na zastopnike veleobrti, premogarstva in plavžev, da naj ne podcenjujejo našega kmečkega stanu, kajti — jaz zopet govorim z besedami dr. Aleksandra Peeza — kmečki stan je neusahljiv vir, ki iz njega dobivajo vsi stanovi, zlasti pa obrt, svoje delavne sile. (Živahno pritrjevanje.) Propadel kmečki stan, ki le životari, Vam nikdar ne bo dajal dobrih in zdravih delavnih sil! Pa tudi država — in ta v prvi vrsti — ima koristi od krepkega kmečkega stanu. Večina sinov, ki služijo kot vojaki svoji domovini in so pripravljeni zanjo umreti, so kmečki sinovi! (Živahno pritrjevanje.) Okrepite ta stan, ki iz njega prihajajo krepki sinovi, ki so tudi za obrt najboljše delavne sile! Kdor ljubi resnico, mora priznati, da je izredno velik odstotek obrtnih delavcev iz kmečkega stanu.

Ker vidim, da so se vsi sloji, ki niso kmetijski, naenkrat proti nam zakleli in gredo proti nam, bi Vas še na nekaj opozoril. Pomislite, kam je dovedla v angleški državi svobodna trgovina kmetijstvo, kjer je enkrat nekega poslanca, ki je zahteval varstveno carino, ktera je bila takrat moderna, zadelo silno osmešenje. Na Angleškem ne najdete kmečkega stanu kakor pri nas; tam so srednji posestniki, veleposestniki in najemniki. Dokler bo v nas le mrvica življenske moči, se hočemo boriti za svojo korist in za korist države, da se ne bodo delali taki poskusi kakor na Angleškem, in storili bomo vse, da to preprečimo. (Pritrjevanje.) Na Angleškem so že pričeli premišljati in govoriti: Mi smo grešili, kajti mi smo naše kmetijstvo popolnoma ugonobili. Izkušnja je pač najboljša učiteljica.

Ko je l. 1903. napredna Francija prišla v nevarnost, prestatu nekaj polom na obrtniškem polju, ker je Amerika za smešno nizke cene uvažala na francoski trg svoje obrtne izdelke, kaj se je takrat pokazalo? Francoska vlada je vse to že nekaj let prej slutila in je zato ščitila svoje kmetijstvo s pametno in premišljeno ter modro carinsko politiko. Posledica je bila, da se je francosko kmetijstvo silno okrepilo, in ko je kriza resnično nastopila, se je samo zato srečno premagala, ker je francoski kmet vsled varstvene carine postal dobrostojen in zmožen veliko kupovati. Kmetje so takrat rešili Francijo. (Čujte! Čujte!) In kaj pav Nemčiji, ki je država s silno razširjeno obrtjo? Tudi pri nas se že govori, da postajamo obrtna država. Hvala Bogu, nekaj obrti imamo, mi priznamo povzdigo naše obrti, a nihče mi ne more ugovarjati, da smo z Ogrsko vred danes še vedno pravzaprav kmetijska država. (Pritrjevanje.) Kaj je storila ona velika Nemčija, ona obrtna država, ki mora misliti na milijone delujočega prebivalstva, ki živi od obrti? Nemčija bi morala reči: Zakaj bi moja prisrčna zaveznica Avstrija tudi nekaj ne imela od mene? Pustimo, da svojo živino prosto k nam uvažajo! Dovolimo ji še kaj drugega! Pa narobe; Nemčija se je proti nam zaprla z visokimi carinami! (Pritrjevanje.) Prosim Vas, 80 mark carine na vola, če tehta 10 g! Odkritosrčno moram priznati, da pri taki carini more konkurirati le najumnejši živinorejec s pitanimi voli prve kakovosti; z našo navadno kmečko živino moramo lepo doma ostati.

To je storila bogata obrtna Nemčija za varstvo svoje živine, in resnica je, to sami najbolj občutimo, da naš izvoz živine v Nemčijo silno pada od leta do leta. (Pritrjevanje.) In v takih razmerah mislite, da

bomo mi pri zvrševanju svoje dolžnosti, braniti koristi kmetijstva, površni in leni?

Mi agrarci brez razlike narodnosti — narodnostna vprašanja so bila vzrok, da smo se razpršili — smo bili v pričetku zasedanja sešteti, so se nas bali in se je reklo: V zbornici je 274 agrarcev, proti njim se ne da ničesar ukreniti. A nesrečna glasovanja so nas na vse strani razpršila, in sedaj so naši nasprotniki dobili pogum. Oni pravijo: Saj ti agrarci niso nič, so tako vsi razkropljeni. V političnem življenju se je marsikterikrat treba žrtvovati in, kakor sem že večkrat poudarjal, varovati je edinstvo. Le v edinstvi je moč. Kot star agrarec dam duška svoji srčni želji ter rečem: V gospodarskih vprašanjih pustimo na strani razlike narodnosti in političnega naziranja (živahno pritrjevanje) in imejmo pred očmi, da nas kliče na skupni odpor in delo ne le naša korist, temveč tudi naša dolžnost kot zastopnike kmečkega prebivalstva. (Živahno pritrjevanje.) (Konec prihodnjič).

Praščija rdečica.

Kar je bolan otrok za zdravnika, to je obolel prasič za živinozdravnika. Pri vsaki drugi domači živali vam posestnik vsaj nekaj lahko pove, kako se je bolezen začela, kako razvijala, kakšne posledice je kazala itd., le pri prasiču pridejo danes sporočiti, da je prase včeraj še rado jedlo, včeraj še nebrzdano tekalo okrog, sedaj pa leži kakor snop. In če živinozdravnik gre ter ga hoče preiskati, se ne pusti in zopet postane hipoma kakor divji, dokler se s silo ne umiri. Že ta svinjska nezaupnost do človeka in iz nje izvirajoča prevelika odpornost ter kričavost skoraj onemogućujejo natančno spoznavanje obolelosti notranjih udov. K temu se pridruži še ta ovira, da ima prasič navadno debelo plast masti po životu, vsled česar se mu notranjščina ne more uspešno preiskati in tudi ni mogoče tipati žile. Razume se torej, da je spoznavanje prasičjih boleznih izmed najtežjih živinozdravniških opravil.

Je sicer popolnoma nemogoče, da bi prodrli navaden človek brez dolgotrajnih študij in opazovanj s svojim razumom v vse bolešne pojave pri prasičih, vendar se nam zdi umestno nekoliko več spregovoriti o znakih prasičje rdečice. Ta bolezen se pojavlja tako pogosto in pri tako velikem številu prasičev, da naj bi jo vsak živinorejec vsaj nekoliko poznal. Sicer si delajo ljudje nepotrebne skrbi, misleč, da je vsaka obolelost v svinjaku rdečica. Nekteri pa imajo v svinjaku res rdečico, a mislijo, da je svinje napadla kaka druga bolezen. Nekaj posebnega je, da znaša pri rdečici životna vročina 41—42° že takoj v pričetku bolezni. Za jed se ne meni veliko ali nič. Le žejen je neznansko, ker se v prebavilih izločuje premalo prebavljanih sokov. Vsled suše v čevih se tudi blato boljbolj suši, se le počasi pomika proti zadnjici ter povzroča zaprtost. Gorkota je porazdeljena po životu jako neenakomerno. Rilec je suh, sedaj gorak, sedaj mrzel. Vročina pritiska na možgane, žival postaja črna, trudna in velikokrat se zadnji del života opoteka kakor pijanega človeka. Najrajše pa se prase zarije v slamo ali se potisne v temen kot, težko sope in mu ni mari za ves svet.

Vsakdo si utegne predstavljati, da vsi ti znaki niso taki, da bi navaden človek iz njih spoznal rdečico, posebno če pri živali ni meril životne toplote s toplomerom. Čudno torej ni, če ponekod ljudje mislijo, da ob teh pojavih prasetom zavre kri. V resnici so tudi ob možganskem navalu krvi živali pobite, otrple, težko

dihajo in kažejo rdečici v prvem času razvoja zelo podobne pojave. Razloček najde strokovnjak že v tem, da se životna toplina pri tej bolezni ne zviša tako kakor pri rdečici in da je navadno 38—40°. Rdečica se navadno loteva kar več svinj hkrati, kri zavre le posameznim. Na rdečici obole najrajša trimesečna praseta in pa do 1 in pol leta stari prasički, kri pa zavre najrajša starejšim, dobro rejenim svinjam, posebno če smo jih preveč trudili ob času vročine. Na rdečici poginejo živali tekem nekaj ur do treh dni, za zavretjem krvi pa je smrt še bolj nagla. Šele sedaj pa, kadar zagledamo na uhljih, vratu, trebuhu ter notranjih delih sprednjih nog in stegen bolnega prasiča svetlordeče lise različne velikosti, lahko vsakdo sklepa, da mu je obolela žival na rdečici! Pege postajajo bolj in bolj temnordeče, vijoličaste, velike pa tako, da se sčasom druga z drugo spaja. Koža na teh obolelih mestih je le malo ali nič zatekla, ni boleštna, in če nanjo pritismo s prstom, zgine pod njim za trenutek rdeča lisa, ki pa se takoj zopet pokaže. Lise so za navadnega človeka še najbolj zanesljivo znamenje rdečice, le škoda, da se navadno pokažejo šele drugi dan, nekaj časa pred smrtjo ali pa celo po smrti.

Ločiti je seveda treba rdečico od šena na glavi, ki povzroča na glavi zateklo, bolešno in živordečo kožo. Rdeče lise vidimo sempatam tudi pri svinjski kugi, vendar jih je lahko ločiti od rdečičnih. Če namreč pritismo na rdečo liso svinjske kuge, ostane koža vedno rdeča in kri ne izgine izpod prsta. Vijoličastordeče barve je koža na uhljih in vratu — včasih tudi na telesu — takih svinj, ki so prestale že kdaj prej zelo hudo bolezen, ki jim je pa od nje ostala kaka srčna napaka. Majhne, štirioglate temnordeče lise na zunanjih delih nog, po hrbtu in drugih delih života so koprivčasti izpuščaj, ki ni drugega kakor prav lahka vrsta rdečice.

Za rdečico obolelih prasičev večina pogine, kajti vsa priporočena sredstva za ozdravljanje te bolezni niso veliko vredna, in če kak prasič ozdravi, največkrat niso zdravila pomagala, temveč bi bil dotični prasič bržkone tudi brez zdravil ozdravel. Najvažnejše početje prasičerejca je, da bolezen sploh prepreči, kar doseže s snažnim, zračnim in hladnim svinjakom, ki ga mora varovati pred okuženjem; zato naj prasiči nikdar ne pridejo skupaj z drugimi iz zanikarnih svinjakov, Zanesljivo sredstvo, prasiče obvarovati pred rdečico, je pa varnostno cepljenje, ki ga sedaj pri nas zvršujejo okrajni živinozdravniki, zato naj nihče ne zamudi prilike ter naj takoj da cepiti svoje prasiče, dokler je še čas, kajti poletni meseci so najnevarnejši.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 241. Čul sem, da je star apneni omet od zidu najboljše gnojilo za travnike, če se dobro zdrobi in preseje. Ker imam takega ometa veliko, da lahko z njim pognojim vse svoje travnike, vprašam, kaj je resnice na tem? (J. A. v L.)

Odgovor: Gnoj je vse tisto, kar daje rastlinam potrebne redilne snovi. Najvažnejše in najpotrebnejše rastlinske redilne snovi so dušik, fosforova kislina in kalij. Vseh drugih redilnih snovi je navadno dovolj v zemlji in jih ni potrebno z gnojenjem dodajati. Ena izjema je pa vendarle, in sicer z apnom, ki je tudi rastlinska redilna snov, ali pa posredno učinkuje, da rastlina more priti do prvih omenjenih redilnih snovi. Ker v vsaki zemlji ni dovolj apna, zato na takih

zemljah apno prav izborno učinkuje, a vedno se sme rabiti le v zvezi z drugimi gnojili. Gnojenje samo z apnom v pričetku res prav imenitno učinkuje, pozneje se pa zemlja izsesa in veliko manj rodi kakor pred gnojenjem. Samo apneni gnoj je isto, kar je bič za konja brez ovsu. Nemci imajo pregovor: „Apno očete bogati, otroke pa slabi.“ Ta pregovor je resničen, oziroma je imel veljavo, dokler niso poznali tajnosti rastlinskega življenja. Dandanes sodimo o apnu drugače. Koder ni zemlja dovolj apnena, tamkaj moramo gnojiti tudi z apnom, a vsekdar obenem tudi z gnojem, ki ima v sebi vse druge potrebne redilne snovi. Apneni omet ni nič drugega kakor preprosto apneno gnojilo. Z njim boste imeli na travniku prav gotovo dober uspeh, a trajnega in brez škode le tedaj, če boste travnike obenem dovolj gnojili z dušičnatimi, kalijevimi in fosforovimi gnojili. Podrobnosti o gnojenju z apnom morete brati v knjižici „Apno v kmetijstvu“, ki jo dobite pri naši družbi.

Vprašanje 242. Za prilivanje gnojnice rastlinam nameravam rabiti konopneno cev, ki bo pritrjena k gnojničnemu sodu. Ker pa taka cev vsled gnojnice bržkone hitro strohni, zato vprašam, ali bi ne bila v to svrhu cev iz kake druge tvarine bolj priporočena? (J. M. v K.)

Odgovor: Za škropljenje z gnojnico je konopnena cev prav dobra, in če jo po vsaki rabi vselej dobro posušite in morda poprej še z vodo kolikor se da izplaknete, bo cev dolgo časa trpela. Kaka majhna luknjica, ki se v teku časa naredi, je brezpomembna. Boljša je seveda kavčukova cev s podloženo tkanino, a taka je veliko dražja in vzlic temu razmerno ne veliko trpežnejša kakor konopnena, ki dosti manj stane.

Vprašanje 243. Od neke vasi (podobčine) nameravam kupiti kos skupnega zemljišča, zato vprašam, ali ima gospodarski odsek pravico sam veljavno odprodati del skupnega zemljišča in ali je res, da morajo biti vsi vaščani s prodajo zadovoljni, kakor se tukaj od neke strani trdi, in da je kupčija neveljavna, če le eden ugovarja. (S. T. na N.)

Odgovor: Predvsem se gre za to, čigavo je pravzaprav dotično skupno zemljišče. Zemljišče je namreč lahko del vaškega premoženja. V tem slučaju je v zemljiški knjigi vpisano na dotično podobčino. Skupno zemljišče je pa ravnotako lahko lastnina gotovih posestnikov tiste vasi in je v zemljiški knjigi vpisano na vsa imena dotičnih posestnikov. Če je zemljišče del podobčinskega premoženja, potem sme gospodarski odsek v svoji seji skleniti odprodajo enega dela, in sklep se mora potem županstva predložiti deželnemu odboru v potrdilo. Proti sklepu gospodarskega odseka ima seveda vsak upravičen sovaščan pravico pritožiti se na deželni odbor. Če je pa skupno zemljišče solastnina v zemljiški knjigi imenoma navedenih posestnikov, potem morajo odprodajo enega kosa vsi upravičeni sopesestniki potrditi, za nedoletne v njih imenu varuh s privolitvijo sodišča, in pravzaprav tudi upniki, ki so za svoje terjatve vknjiženi na posestva upravičencev.

Vprašanje 244. Ktero umetno gnojilo je najboljše za travnike? Pred leti smo tu pri nas za gnojenje travnikov naročili vagon Tomasove žindre in kajnita. Uspeh je bil dober, vendar se ljudje za to gnojenje niso posebno ogreli. Sedaj je pa agent neke tvrdke v Pragi prodal našim kmetom 50 q superfosfata po K 11.— 100 kg. Učinek tega gnojila na travnikih je prav izboren in vrhutega dotična praška tvornica čaka eno leto na plačilo. Sedaj je veliko zanimanje za to gnojilo. (M. V. v F.)

Odgovor: Najbolje je travnike jeseni pognojiti s Tomasovo žindro in s kalijevo soljo, ki dasta rastlinam prepotrebne fosforove kisline in kalija. Za dobro rast, in če naj travnik vedno pri moči ostane, je pa rastlinam potreben tudi dušik, ki se jim da z gnojnico, ki se vozi pozimi in

zgodaj spomladi na travnik, ali pa z amonijevim sulfatom, ki se spomladi raztresa. Tomasova žlindra je fosfornato gnojilo in se pri spomladanskem gnojenju namesto nje lahko rabi superfosfat, ki je tudi fosfornato gnojilo. Učinek Tomasove žlindre je tri- do štirileten in tudi daljši, dočim je superfosfata krajši, in ravno zato se pri gnojenju travnikov Tomasovi žlindri daje prednost pred superfosfatom. Res so pa zemlje, n. pr. močno peščene, kjer ima superfosfat sploh večji učinek kakor Tomasova žlindra. Če ste pri Vas gnojili spomladi s superfosfatom, ste prav gotovo imeli izboren učinek, a vpraša se, koliko časa se bo ta učinek poznal in če travniki pozneje vzlic ponovnemu gnojenju ne bodo opešali, ker niste obenem gnojili s kalijevimi in z dušikovimi gnojili. Sedaj pa še nekaj drugega. Ali morda od dotičnega agenta niste bili prav pošteno osleparjeni? Cena superfosfata je odvisna od množine fosforove kisline, ki jo ima v sebi. Ali Vam je mar agent povedal, koliko odstotkov fosforove kisline ima njegov superfosfat v sebi, ali Vam je jamčil za vsebino in ali je bil pripravljen povrniti primankljaj, če prodano blago nima zajamčene vsebine? Mi prav gotovo vemo, da dotični agent vsega tega ni storil, ampak je računal na Vašo nevednost in Vam je slabo blago prav pošteno drago zaračunal. Odstotek fosforove kisline v superfosfatu prav drago plačano danes ne sme več stati kakor 60 vinarjev. Tisti agent Vam je morda prodal po 11 kron kak 10 do 12% superfosfat, ki je torej vreden metrski stot kakih 6 kron, in je tako naredil pri vagonu 400 do 500 kron dobička. Dotično praško tvrdo in njene brezvestne agente dobro poznamo; tvrdo nima nobene tvornice, se bavi le s prekupčijo in **naravnost računa z nevednostjo in neumnostjo nepoučenih kmetov.** Kmet najbolje stori, če se z agenti umetnih gnojil niti v pogovor ne spušča ter jim kar naravnost pokaže vrata, in če vzlic temu nočejo oditi, pa naj jih s silo iz hiše iztira. Opozarjamo Vas tudi na zvižajo te tvrdo. Njeni agentje govore pri prodaji o cenah stotov, kmet misli na 100 kg, a agent vpiše v naročilni list carinski stot. t. j. 50 kg. Če pa že po vsej sili kdo hoče kupiti od takega agenta umetno gnojilo, naj zahteva jamstvo za določeno množino odstotkov in ceno za 100 kilogramov, kar vse mora biti vpisano jasno in določno v naročilni list. Agent mora pismeno jamčiti za napovedano vsebino in se mu mora povedati, da se bo umetno gnojilo dalo preiskati. Bodite prepričani, da lopovski agentje na take pogoje no bodo šli in kupčije rajši ne bodo naredili.

Vprašanje 245. Ali je kje kaka šola, kjer se je mogoče izvežbati za rezača raznih domačih živali? (M. v H.)

Odgovor: Take šole ni nikjer v Avstriji in je vsakemu na prosto dano, v rezarstvu izučiti se kakor mu je sploh mogoče. Rezarstvo je svobodna obrt, ki jo mora vsakdo zvrševati, če to obrt preprosto zglesi pri obrtni gosposki. V nekterih deželah obstoje deželnovladne naredbe, ki predpisujejo sposobnostna spričevala za rezarstvo. Če obstoji kaka taka naredba za Primorsko nam ni znano, pač pa obstoji za Kranjsko naredba deželnega predsedništva iz l. 1877.

Vprašanje 246. Pri nas imamo podružnično cerkev. Poleg nje je stala nad 300 let stara lipa. Ključarja sta sedaj, ne da bi nas farane kaj vprašala, to lipo kar samaodsebe dala posekati, zato vprašam, če sta bila upravičena to storiti? (F. B. v B.)

Odgovor: Duhovski cerkveni predstojnik (župnik, administrator) je predstojnik oskrbnitva cerkvenega premoženja; ne samo župnih cerkva, ampak tudi pri podružnicah, kapelah i. t. d. Neposredno njemu je izročena skrb za ohranitev ter množenje cerkvenega premoženja in njegova poraba po cerkvenih predpisih. V pomoč pri oskrbovanju cerkvenega premoženja sta župniku dva ključarja, ki jih

voli cerkveni predstojnik izmed faranov, pri čemer se ozira na upravičene želje faranov. Za podružnice se izvolita ključarja izmed sosesčanov, ki spadajo pod podružnični zvon. Cerkveni predstojnik izročča svecima ključarjema posle, kakor se zdi njemu potrebno, in ta jih zvršujeta pod njegovim nadzorstvom, on pa mora nadzorovati delavnost in zvestobo ključarjev in drugega cerkvenega osebja. Ker sta ključarja odgovorna za redno oskrbovanje cerkvenega in ustanovnega premoženja s cerkvenim predstojnikom vred, zato pri skupnem odstopu odgovarjata za račun o vsem času, kar sta bila v službi. Iz tega je torej jasno: ključarja brez dovoljenja cerkvenega predstojnika (župnika ali administratorja), ali brez naknadne njegove pritrditve nista bila upravičena posekati na cerkvenem svetu stoječo lipo, če je bila cerkvena last. Če je pa cerkveni predstojnik v to privolil, ali vsaj naknadno odobril, se pa proti ključarjema z uspehom ne da ničesar ukreniti.

Vprašanje 247. Naredil sem kapnico iz betona, zato vprašam, če voda v njej res ne bo užitna, kakor nekteri tukaj trdijo, če ne denem v kapnico soli? Če je sol v kapnici potrebna, koliko se je mora noter dejati in kakšna je taka soljena pitna voda z zdravstvenega stališča? (F. L. v P.)

Odgovor: Voda v kapnici, ki je deževnica, ki se nabira s streh, je vedno mehka, t. j. nima v sebi apna in ogljikove kisline, zato ni nikdar tako dobrega okusa in osvežujoča kakor trda živa voda. Zaradi tega je pa čista voda iz kapnice še vedno prav dobro užitna in zdrava. Poglavitno je, da voda v kapnici ostane čista, zato se mora kapnica redno snažiti in dotok deževnice se mora tako urediti, da teče vedno čista v kapnico. V to svrhu je priporočeno dotok deževnice tako urediti, da doteka skoz izpran gramoz, ki zadržuje nesnago. Kakarhitro se nabere v kapnici nesnaga, zlasti ostanki raznovrstnih rastlin, se ta v vodi razkrajja in se potom v kapnici zarade raznovrstni mrčesi. Soljenje vode v kapnici razkrajanje organskih snovi nekoliko ovira in posebno onemogočuje življenje mrčesa. Če hočete vodo v kapnici pitno ohraniti, glejte torej predvsem na skrajno snago, soli se pa tudi s pridom morete poslužiti, in sicer se je toliko v kapnico dene, da voda ostane pitna.

Vprašanje 248. Ali imam pravico zahtevati povračilo škode od najemnika lova, ker mi je lisica ponoči iz odprtega hleva pobrala skoraj polovico kokoši? (J. P. v O.)

Odgovor: Lisica je lovna, ne pa lovska žival, ki ne uživa varstva. Najemnik lova ima sicer pravico do nje, a ni odgovoren za škodo, ki jo dela. Lisici smete na svojem domu nastavljati pasti, a vjeta lisica ni Vaša, temveč jo morate izročiti najemniku lova.

Vprašanje 249. Ali se da pri mladih golobih dognati, ktereга spola so? (A. S. v K.)

Odgovor: Mlad golob se vzame v levo roko in se z dvema prstoma prime za noge pod prvim členom, kakor da bi na roki stal, in potem se prime z desno roko za kljun ter se stegne glava in vrat. Pri takem ravnanju golobica rep dvigne, a golob ga pripogne.

Vprašanje 250. Imam mlade (lanske), dobro pitane kokoši, ki vedno klčejo in nič jajec ne neso. Ali je kako sredstvo proti klokanju kokoši? (F. L. v I.)

Odgovor: Klokanje je del kokošjega spolnega delovanja, ki se zlasti spomladi oživi, ko se zopet ogreje. Klokačica kokoš ima v pričetku 42° C telesne toplote, ki jo skuša na ta način vzdržati, da šopiri perje, vled česar med perjem nabrani zrak zadržuje odhajanje toplote. So kokošje pasme, ki imajo tako naravo, da pridno klokaajo, in med kokošmi so zopet posamezne živali, ki so klokanju bolj podvržene, in slednjič tudi napačno ravnanje, t. j. premočno krmljenje, ki dela veliko telesno toploto, klokanje pospešuje. Pri Vaših kokoših, ki o njih sami pravite, da so dobro pitane, bo

bržkone poleg pasme in njih individualnosti vzrok tudi premočno krmljenje. Če naj se klokanje zatre, je predvsem treba skrbeti za znižanje telesne toplote. V to svrhu potapljuje take kokoši v mrzlo vodo, kar se pa mora smatrati za trpinčenje. Boljše sredstvo je zapreti take kokoši v hladen hlev skupaj s kakim ognjevitim petelinom ter jim nič drugega dati jesti kakor samo zelenjavo; v hlevu ne sme biti ničesar, iz česar bi se dalo narediti gnezdo, ampak le drog, ki živali na njem lahko sede, in vedno dovolj sveže pitne vode.

Kmetijske novice.

Važna iznajdba za mlatilnice. Kar dandanes kmetu največ skrbi povzroča in ga največ stane, je delo. Ne samo, da je delavska moč v ceni zelo poskočila, ampak, kar je še hujše, pogosto za najna in dolgotrajna dela sploh ni mogoče dobiti dovolj delavcev, kakor n. pr. za mlačev s cepci. Veliko posestnikov si je zato že omislilo ročne mlatilnice ali še bolje na gepelj. Vsako leto pa čitamo po časopisih, da je pri tem posestniku mlatilni stroj odtrgal delavcu roko, pri drugem zmečkal prste itd. Taka nesreča seveda najhujše zadene poškodovanca, pa tudi delodajalec je pri tem prizadet. Nekaj mu že vest očita, da je bolj ali manj sokriv nesreče, in ima še razen tega dela, sitnosti in stroške. Pogosto je pa gmotno oškodovana tudi občina, ki je primorana potem za takega pohabljenca skrbeti do smrti. Dva uradnika trdke „Majdič Merkur Celje“, gospoda Zamuda in Vivoda, sta znašla pripravo, ki se da na vsak mlatilni stroj pritrčiti, ki vsako tako ponesrečenje zabrani in onemogoči. Izdeluje jo znani ključavničarski mojster Rebek v Celju. Nanj naj se vsak v tej zadevi obrne za podrobno pojasnilo. Skoraj gotovo bo politična oblast rabo te res potrebne in koristne iznajdbe (patent je že naznanjen) pri vsaki mlatilnici zaukazala. Vsem posestnikom mlatilnic se prav nujno priporoča, naj si to pripravo naroče, da se stem izognejo nesreči in odgovornosti.

Čebelarstva zadruga v Ilirski Bistrici. Čebelarstvo ni nikjer v Avstriji tako zanemarjeno kakor pri nas, čeprav imamo najboljše čebelno pleme. Pridobivanje medu se vrši na tako zastarel način, da se dober pridelek pokvari in vsled tega po sramotno nizkih cenah oddaja. Da se temu odpomore, se je v Ilirski Bistrici na Notranjskem ustanovila čebelarstva zadruga, ki si je stavila nalogo razpečevati vosek, med in čebele svojih udov. Razposojala bo tudi onim svojim udom, ki čebelarijo na rojitov, posebne vrste panjev, vsled česar ji bo mogoče za pridelke v takih panjih plačevati boljše cene. Pomagano bo zlasti onim čebelarjem, ki imajo preproste panje, ne da bi bili primorani učiti se novodobnega čebelarstva. Razentega bo imela zadruga v zalogi vse potrebščine za napredno čebelarstvo. Dosedaj je pristopilo 170 udov, kar pa nikakor ne zadostuje, da bi začela poslovati v onem obsegu, kakor so si ga ustanovitelji začrtali. Naše čebelarje pozivamo, da pristopijo k zadrugi v čimvečjem številu, ker le od tega je odvisno, da se bo mogla zadruga plodonosno razviti. Sprejemajo se ne le udje s Kranjskega, temveč iz vse Avstrije in z Ogerskega. Delež znaša 10 kron in se more plačevati v obrokih. Prvi obrok je 2 kroni. Ko zadrugi izstopi, dobi povrnen ves vplačani delež. Pravila dobi vsakdo brezplačno pri Čebelarški zadrugi v Ilirski Bistrici.

Družbene vesti.

* Brez gnojenja s superfosfatom ni pričakovati dobrega ali sploh kaj prida pri pridelki pri ajdi. To

naši gospodarji že skoraj splošno vedo, zato naročajo ob setvi strniščne ajde za naše razmere ogromne množine superfosfata. Lansko leto so družbeni udje naročili ob setvi ajde, t. j. v teku treh tednov, nad 80 vagonov superfosfata. Če naj se naročnikom točno in pravočasno postreže, naj ne odlašajo naročitve na zadnje dneve, temveč naj se požurijo z naročili. Toplo priporočamo skupna naročila po podružnicah ali po posameznikih, kajti pri naročilih v celih vagonih po 100 ali 150 vreč po 100 kg stane voznja malo ali celo nič in družba more dati povrhu še znaten popust.

* **Plačevanje blaga.** Gg. družbenim udom naznanjamo, da se družba strogo drži načela, vse gospodarske potrebščine oddajati le proti takojšnjemu plačilu, oziroma proti povzetju. Družba mora sama vse potrebščine sproti plačevati in nima sredstev, da bi mogla na upanje dajati, zato tudi opozarjamo za plačilo odgovorne podružnične načelnike, da se istotako drže tega načela in da naj skrb za poravnavo vsakega družbenega računa tekem določenih 14 dni. Častita načelnikta, ki v zlic raznim opominom še dolgujejo za priskrbljene gospodarske potrebščine, tem potom nujno prosimo, naj zaostanke nemudoma poravnajo, ker družba nima denarja, da bi malomarne plačnike podpirala, ampak mora svoje obveznosti napram dobaviteljem strogo in natančno spolnjevati.

* **Umetna gnojila** ima c. kr. kmetijska družba naslednja v zalogi:

Tomasovo žlindro 19% po 7 K 50 h 100 kg.

Rudninski superfosfat s 14% v vodi raztopne fosforove kisline po 7 K 50 h 100 kg z vrečo vred. Pri naročilih v celih vagonih franco na vsako postajo. Svarimo pred nakupom superfosfata, ki je zaznamovan kot 12-14 odstoten, če ni primerno cenejši, kajti tak superfosfat je resnično le 12 odstoten in sme v razmerju z gorenjo ceno le K 636 veljati.

Kostni superfosfat po 11 K 100 kg.

Kajnit po 5 K 50 h 100 kg. Naročila na cele vagonse se zvrše naravnost iz tvornic in se cena vsled zmanjšanja stroškov dokaj zniža.

Kalijevo sol po 12 K 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 20 h, ker tvornica za množine po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnoji travnike s Tomasovo žlindro ali z rudninskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 40% kalija in stane 12 K, dočim ima kajnit le 12 — 13% kalija ter stane 5 K 50 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kalijeve soli, a ima še več kalija in se vrhutega še prihrani 4 K 50 h. Tudi to gnojilo pošljemo odjemalcem celih vagonov naravnost iz tvornic za ceno, ki je dosti nižja.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

* **Mešano umetno gnojilo**, ki ima 10% v vodi raztopne fosforove kisline, 10% žveplenokislega kalija in 4% amonijevega dušika, oddaja družba po 15 K 50 h 100 kg z vrečo vred brez voznine. Pri naročitvah v celih vagonih je cena 15 K. — (Glej spis „Mešana umetna gnojila“ v 3. št. letošnjega „Kmetovalca“.)

* **Za živinorejce** ima družba v zalogi požiralnikove cevi po 12 K in trokarje po 5 K. Oboje služi, da se napenjanje govedi hitro in zanesljivo odstrani. — V zalogi ima družba tudi mlečne cevi komad po 80 h. Mlečne cevi se rabijo za odtok mleka, kadar kravo vime tako boli, da je ni mogoče molsti. — Napajalnike za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K.

* **Tropine podzemeljskega oreha.** Te tropine imajo zajamčeno 55 do 57 odstotkov beljakovin in maščobe v sebi, torej dosti več kakor sezamove ali lanene tropine. Družba je ugodno kupila večjo množino in jih oddaja po 18 K 100 kg iz Ljubljane. Prof. dr. Pott pravi v svoji knjigi o krmilih: „Orehove tropine se morajo prištaviti najmočnejšim dušičnatim in najlaže prebavnim rastlinskim močnim krmilom; odlikujejo se posebno po večji vsebini beljakovin.“ Tudi mi jih priporočamo našim udom, ki imajo živino navajeno na krmiljenje z močnimi krmili.

* **Lanene tropine** smo zopet dobili ter jih oddajamo udom c. kr. kmetijske družbe po 20 kron sto kg.

* **Klajno apno** oddaja družba v izvornih vrečah, težkih 50 kg, po 22 h kg. V manjših množinah, nad 20 kg, po 24 h, v množinah pod 20 kg pa po 26 h kg. Za manjše pošiljke na zunanost se še posebej zaračuni za vsako pošiljatev 30 h za zavoj, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja. — Opozorjamo, da je klajno apno potreben dodatek h krmu, koder krmila nimajo v sebi dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, in da klajnega apna ni zamenjati z ničvrednimi redilnimi štopami za živino.

* **Živinsko sol** priskrbuje družba vsem tistim, ki ne morejo osebno v Ljubljano ali ki je v svoji bližini ne morejo kupiti, po 6 K 90 h 100 kg ali pa 3 K 60 h 50 kg. Živinska sol se oddaja le v vrečah po 50 kg. Le tista naročila na živinsko sol se zvršujejo, ki se za njo denar naprej pošlje. V navedeni ceni so vštet izdatki za vozni list in stroški ob sprejemu denarja, ki se morajo plačevati v Ljubljani.

Sive francoske ajde družba letos ne bo imela v zalogi, ker je bila letina v naših krajih lani izredno dobra in ker se je družba iz vzorcev prepričala, da Francozi letos zahtevajo za razmeroma jako slabo zrnje pretirano visoke cene.

Oddaja kos. Družba ima v zalogi za svoje ude posebno narejene kose iz najboljšega avstrijskega jekla, in sicer v isti kakovosti kakor lansko leto. — Kose so ravne, pri peti širje, in pete so tako postavljene, kakor jih žele naši kosci. Družba je dala napraviti obliko, ki je sicer enotna, ki pa po možnosti ustrega različnim željam posameznih pokrajin vse dežele. Na pogosto izraženo željo po trših kosah imamo trše kaljene kose. — Vse kose so že obrušene, da se hitreje sklepljejo. Koso more vsakdo izbrati ter tako, ki ima kako napako, ki jo je zakrivila tvornica, zameniti. — Vsaka kosa ima vtisnjeno družbeno ime. — Ker se zaradi visoke poštnine pošiljatev posameznih kos preveč podraži, zato priporočamo skupno naročanje potom podružnic, in sicer če le mogoče vsaj 10 kos skupaj.

Cene kosam so naslednje:

Dolgot v pesteh:	4½	6	6½	7	7½	8
„ „ cm:	45	60	65	70	75	80

Cena: K 1.—, 0·90, 1.—, 1.—, 1·10, 1·20.

Pri poštnih pošiljках se zaračuni 30 h za ovoj in za vozni list. Na zahtevanje nekterih udov si je družba letos nabavila nekaj domačih tržiških kos, ki jih tudi po gornjih cenah oddaja. Kot posebna znamenitost glede kakovosti jekla in natančnega izdelovanja slove kose iz bavarskih in tirolskih tvornic. Družba si je letos za poskušnjo nabavila manjšo množino teh kos. Cene za komad so naslednje:

za 67 cm dolge K 1·90 (zlata znamka z bikom, beloobrušene)

„ 72 cm dolge K 2.— „ „ „ „

* **Prave bergamaške osle**, in sicer temnovišnjekaste, podolgem žilaste, oddaja družba po 60 h. Osle so po 24 do 25 cm dolge.

Št. 13.953.

R a z g l a s *)**o državnih konjerejskih darilih za kobile in žrebice, ki se bodo l. 1910. delila na Kranjskem.**

Na Kranjskem se bodo leta 1910. delila državna darila za konjsko rejo:

a) za kobile z žrebetom, ki še sesa ali je že odstavljen;

b) za mlade zaskočene kobile in

c) za žrebice v naslednjih sedmih konkurenčnih postajah:

dne **24. junija 1910** ob 8 dopoldne v **Bohinjski Bitttrici** za konje mrzlokrvnih plemen,

dne **25. junija 1910** ob 8 dopoldne v **Kranju** za konje mrzlokrvnih plemen,

dne **27. junija 1910** ob 8 dopoldne v **Mengšu** za konje mrzlokrvnih plemen,

dne **25. julija 1910** ob 8 dopoldne na **Vrhniki** za konje žrebčarniškega in mrzlokrvnega plemena,

dne **26. julija 1910** ob 8 dopoldne v **Ribnici** za konje žrebčarniškega plemena,

dne **28. julija 1910** ob 8 dopoldne v **Mokronogu** za konje žrebčarniškega plemena,

dne **29. julija 1910** ob 8 dopoldne v **Novem mestu** za konje žrebčarniškega plemena,

Za delitev daril veljajo naslednje odredbe, ki so se ukrenile po dotičnih ukazih c. kr. kmetijskega ministrstva z ozirom na razmere te dežele:

Določila o darilih.

1. Kot darila se bodo dajale srebrne krone, srebrne svetinje in priznanski diplom; priznanski diplom prejme praviloma samo tisti konjerejec, ki se je odrekel državnemu novčnemu darilu, priznanemu njegovemu konju.

2. Državna darila razdeli v vsaki konkurenčni postaji posebna v ta namen sestavljena obdarjevalska komisija, ki je sestavljena iz treh udov, ki imajo vsi trije pravico glasovati, in to iz dveh poslancev konjerejskega odseka za Kranjsko in iz zastopnika c. kr. državne žrebčarne v Gradcu.

3. Konj, ki je bil že obdarjen v kakšni obdarjevalski postaji z državnim darilom, je tisto leto izključen od nadaljnje konkurence za državno darilo v kakšni drugi postaji.

4. Pri obdarjevanju v eni konkurenčni postaji ne sme v eni isti kategoriji konj, sposobnih za darilo, biti obdarjenih več nego samo eden konj enega posestnika z državnim novčnim darilom. Kadar pa eden posestnik razstavi v eni isti kategoriji več konj nego dva, je šteti to za zborni ali kolektivno razstavo ter jo obdariti samo z enim državnim novčnim darilom ali s častnim darilom.

5. Rod vsakega konja, ki se poganja za državno darilo, mora biti dokazan, in sicer če izvira od državnega žrebca ali od dopuščene zasebnega žrebca ali od svojega žrebca konjskega posestnika; v prvih dveh slučajih mora imeti s seboj predpisani spušalni list.

6. Vsakemu konjskemu posestniku je dano na prosto voljo izvoliti si tisto konkurenčno postajo, kjer se more njegov konj glede na svoje pleme (žrebčarniško pleme, mrzlokrvna plemena) poganjati za darilo.

7. Kadar so konji, ki se poganjajo za darilo, enake kakovosti, imajo oni prednost, ki so vpisani v uradno pisani kobilji vpisnik. Konji v posesti konjskih kupčevalcev, ki niso obenem konjerejci, kakor tudi inozemski konji vobče, se ne smejo poganjati za državna darila.

8. Za darila se smejo poganjati:

a) Kobile z žrebeti, in to:

žrebčarniškega plemena v starosti od 5. leta naprej, če so zdrave, krepko in dobro oskrbovane in imajo svojstvo dobre plemenske kobile ter imajo s seboj svoje lepe žrebe pri sescu ali že odstavljen, ki izvira od državnega ali dopu-

*) Tega razglašamo nismo mogli objaviti v zadnji številki „Kmetovalca“, ker nam je bil prepozno poslan. Uredništvo.

ščenega zasebnega zrebca ali od svojega zrebca dotičnega kobiljega posestnika;

mrzlokrvnih plemen v starosti od 4. leta naprej pod zgoraj navedenimi pogoji.

Kobila z zrebetom, ki je bila že v prejšnjih letih enkrat ali večkrat obdarovana z državnimi darili, ni izključena, da bi se ne smela poganjati za daljnja darila.

b) Zaskočene kobile, in to:

žrebčarniškega plemena v starosti 4 do 5 let, če je dokazano, da so bile v obdarovanskem letu zaskočene;

mrzlokrvnih plemen v starosti 3 in 4 let, če je dokazano, da so bile v obdarovanskem letu zaskočene.

Dokazati je, da so bile te kobile po državnem ali dopuščanem zasebnem zrebcu ali po svojem zrebcu dotičnega kobiljega posestnika zaskočene.

Zaskočene kobile, ki so bile kot štiriletne, oziroma kot triletno obdarovane, smejo v naslednjih letih tudi kot petletne, oziroma kot štiriletne obdarovane biti.

c) Žrebice, in to:

žrebčarniškega plemena, enoletne, dveletne in triletno; mrzlokrvnih plemen, enoletne in dveletne, če so bile od posestnika dobro izrejene, je misliti, da se bodo uspešno razvijale in lepo vzrasle, tako da obetajo v prihodnje postati dobre plemenske kobile.

Kadar se več žrebic poganja za darilo in se jih zdi več darila vrednih, se je ozirati v prvi vrsti na one, katerih posestniki morejo s pismenim potrdilom župana in dveh prič ali drugače verjetno dokazati, da imajo take prostore, ki so potrebni za umno rejo njih žrebet, da se morejo pozimi in poleti na prostem gibati in bivati.

Žrebice, ki so bile kot enoletne, oziroma dveletne obdarjene, se smejo tudi v naslednjih letih kot dveletne, oziroma triletno obdariti.

9. Vsak konjski lastnik, ki prejme za plemenskega konja darilo, mora podpisati reverz, ki se z njim zaveže, da tega konja po zvršeni delitvi daril obdrži še eno leto ter ga prihodnje leto ob delitvi državnih daril pripelje pred obdarjevansko komisijo, če je konj do takrat še živ, in da, če ne izpolni katerega zgoraj navedenih obetov, brez ugovora povrne prejeto novčeno darilo c. kr. državni žrebčarni v Gradcu.

Konjerejci, ki svojega konja, obdarovanega z državnim darilom, pred enim letom po zvršeni delitvi daril prodajo ali prepustijo drugemu konjerejcu na kmetih, da ga nadalje rabi za pleme, se lahko odveže povračila prejete darila.

Pri obdarovanih kobilah z zrebetom se posestnik zaveže, da obdarovane kobile eno leto ne bo prodal; ta zavezanost pa se ne razteza tudi na žrebe obdarovane kobile, ker se ne obdari žrebe, ampak samo kobila.

Kadar bi bi bilo zaradi znatne oddaljenosti ali iz drugih tehtnih vzrokov združeno s posebnimi težavami pripeljati obdarjenega konja, mora posestnik poslati dotični obdarjevanski komisiji od občinskega predstojnika izdano izpričevalo, da je konj še v njegovi posesti.

Prepuščeno je obdarjevanski komisiji presoditi, če omenjeno izpričevalo zadostuje.

10. Razdelile se bodo: (glej tabelo spodaj!)

11. Konji morajo imeti s seboj predpisane živinske potne liste.

12. Zoper izrek obdarjevanske komisije ni priziva.

13. Posestniki triletnih za plemo sposobnih žrebcev se vabijo, naj jih ob priliki obdarjanja pripeljejo pred komisijo v ta namen, da se zapišejo, ker bi se utegnili pozneje kupiti za plemenske žrebce.

C. kr. deželna vlada za Kranjsko.

V Ljubljani, dne 9. junija 1910.

Za c. kr. deželnega predsednika:

Rudolf prof. Chorinsky s r.

Vabilo

k občnemu zboru kmetijske podružnice v Boh. Beli, ki bo v nedeljo, dne 3. julija 1910 ob štirih popoldne v hiši načelnika.

SPORED:

1. Letni računi.

2. Slučajnosti.

Če ob določeni uri ne bo navzočih zadostno število udov, bo drugi občni zbor ob pol petih pri vsakem številu udeležencev.

Kmetijska podružnica Boh. Bela,

dne 20. julija 1910.

Ivan Burja, načelnik.

Vabilo

k občnemu zboru kmetijske podružnice v Begunjah na Gorenjskem, ki bo v nedeljo, 17. julija t. l. zjutraj takoj po prvi sv. maši.

SPORED:

Poleg navadnega sporeda bo tudi končna rešitev prodaje podružničnega poslopja.

Če bi ob določeni uri ne bilo zadostnega števila udov, bo zborovanje pol ure kasneje ob vsakem številu.

Kmetijska podružnica Beguje—Gorenjsko,

36. junija 1910.

Odbor.

V konkurenčni postaji	Kobile z zrebetom						Mlade kobile						Žrebice						Skupaj											
	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	darilo	krone	svetinja	darilo	krone	svetinja						
Bohinjska Bistrica	1	60	1	50	2	40	2	30	6	1	60	1	50	1	40	2	30	5	1	60	1	50	2	40	4	30	8	19	770	19
Kranj	1	60	1	50	1	40	2	30	5	—	—	1	50	1	40	2	30	4	1	60	1	50	1	40	1	30	4	13	540	13
Mengeš	1	60	1	50	1	40	—	—	3	—	—	1	50	1	40	1	30	3	1	60	1	50	1	30	—	—	3	9	410	9
Vrhnika	1	60	1	50	1	40	1	30	4	—	—	1	50	1	40	2	30	4	1	60	1	50	1	40	1	30	4	12	510	12
Ribnica	1	60	1	50	—	—	2	30	4	—	—	1	50	—	—	2	30	3	1	60	—	—	1	40	1	30	3	10	410	10
Mokronog	1	60	1	50	1	40	1	30	4	—	—	1	50	—	—	2	30	3	1	60	1	50	—	—	1	30	3	10	436	10
Novo mesto	1	60	1	50	—	—	2	30	4	—	—	1	50	—	—	2	30	3	1	60	—	—	1	40	1	30	3	10	410	10
Skupaj 3486 kron in 83 komadov svetinj.																														